

Историята и тиранията

Историята не се повтаря, но ни дава уроци. Когато са обсъждали Американската конституция, отците-основатели са се учили от познатата им история. Загрижени, че демократичната република, която са виждали във въображението си, може да рухне, те са размишлявали върху превръщането на античните демокрации и републики в олигархии и империи. Помнели са предупреждението на Аристотел, че неравенството води до нестабилност, и убеждението на Платон, че демагозите експлоатират свободното слово, за да се утвърдят като тирани. Като са основали демократичната република върху правото и законността и са установили система на взаимен контрол на властите и баланс между тях, отците-основатели са се стремели да избегнат злото, което, подобно на античните философи, са наричали *тирания*. Те са имали предвид узурпирането на властта от индивид или група или заобикалянето на закона от управляващите за тяхна собствена изгода. Голяма част от последвалия политически дебат в Съединените щати се отнася до проблема за тиранията в американското общество: спрямо робите и жените например.

Една предимно западна традиция повелява да се обръщаме към историята, когато нашият политически ред изглежда изправен пред заплахата. Ако днес се притесняваме, че американският експеримент е застрашен от тирания, можем да последваме примера на отците-основатели и да обърнем поглед към историята на други демокрации и републики. Добрата новина е, че можем да се позоваваме на по-скорошни и по-релевантни примери, отколкото ни предлагат Древна Гърция и Рим. Лошата новина е, че историята на модерната демокрация е също така история на залез и упадък. Откакто американските колонии обявяват независимост от британската монархия, наричана от отците-основатели „тиранична“, европейската история е преживяла три значими исторически момента: след Първата световна война през 1918 г., след Втората световна война през 1945 г. и след края на комунизма през 1989 г. Много от демокрациите, основани в тези критични моменти, се провалят при обстоятелства, които в някои важни отношения наподобяват днешната американска ситуация.

Историята може да ни просвещава и да ни предупреждава. В края на XIX в., също както и в края на XX в., експанзията на глобалната търговия поражда очаквания за прогрес. В началото на XX в., както и в началото на XXI в., тези надежди са изправени пред предизвикателствата на нови визии за масова политика, при които някакъв лидер или партия претендират да представляват директно волята на народа. През 20-те и 30-те години на XX в. европейските демокрации се деформират в десен авторитаризъм и фашизъм. Комунистическият Съветски съюз, основан през 1922 г., разпространява своя модел в Европа през 40-те години. Европейската история на XX в. доказва, че обществата могат да се разпаднат, демокрациите могат да се сриват, етиката може да търпи провал, а обикновени хора могат да се окажат изправени с оръжие в ръце пред ями, които се превръщат в масови гробове. Днес би било поучително да си дадем сметка защо.

Както фашизмът, така и комунизмът бяха реакция на глобализацията: на действителните или предполагаемите неравенства, предизвикани от нея, но и на очевидната безпомощност на демокрациите да им отговорят подобаващо. Фашистите отхвърлят разума в името на волята, отричайки обективната истина за сметка на величави митове, формулирани от

лидери, които твърдят, че дават глас на народа. Те маскират глобализацията, като заявяват, че нейните комплексни предизвикателства са резултат от конспирация срещу нацията. Фашистите управляват не повече от две десетилетия, завещавайки непокътнато интелектуално наследство, което става все по-релевантно с течение на времето. Комунистите управляват по-дълго време – почти седем десетилетия в Съветския съюз и повече от четири десетилетия в голяма част от Източна Европа. Те налагат управление на дисциплиниран партиен елит с монопол върху разума, който трябва да доведе обществото до определено бъдеще в съответствие със строгите според тях закони на историята.

Бихме могли да се изкушим да мислим, че нашето демократично наследство автоматично ни предпазва от подобни заплахи. Това е погрешен рефлекс. Собствената ни традиция изисква от нас да изучаваме историята, за да проумеем дълбоките източници на тиранията и да намерим уместните отговори. Ние не сме по-мъдри от европейците, които са виждали как демокрацията отстъпва пред фашизма, нацизма или комунизма през XX в. Нашето предимство е, че можем да се учим от техния опит. Дошло е времето да го направим.

Тази книга предлага двадесет урока от XX век, адаптирани към днешната ситуация.